

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalının düzenlemiş olduğu
XVII. Kelam Anabilim Dalları Koordinasyon Toplantısı
&
Gnostik Akımlar ve Okültizm Sempozyumu

Sempozyum Onursal Başkanı
Prof. Dr. Cemil ÇELİK

Sempozyum Başkanı
Prof. Dr. Saffet SANCAKLI

Editörler
Doç. Dr. Hulusi ARSLAN
Yrd. Doç. Dr. Mustafa BOZKURT

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Saffet SANCAKLI
Doç. Dr. Hulusi ARSLAN
Doç. Dr. A.Faruk SİNANOĞLU
Doç. Dr. Abdullah ÇOLAK
Doç. Dr. Mehmet KUBAT

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BOZKURT
Yrd. Doç. Dr. İbrahim KAPLAN
Yrd. Doç. Dr. Ramazan YILDIRIM
Öğr. Gör. Mustafa BULUT
Arş.Grv. İrem CEYHAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. M. Saim YEPREM
Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ
Prof. Dr. Ş. Ali DÜZGÜN
Prof. Dr. İlhami GÜLER
Prof. Dr. Cafer KARADAŞ
Prof. Dr. Temel YEŞİLYURT

Prof. Dr. Hüseyin AYDIN
Doç. Dr. Hulusi ARSLAN
Doç. Dr. Mehmet KUBAT
Yrd. Doç. Dr. Mustafa BOZKURT
Yrd. Doç. Dr. İbrahim KAPLAN

Cd den Metne Aktarma ve Son Okuma
Arş. Grv. İrem CEYHAN

Dizgi -Mizanpaj
Yrd. Doç. Dr. Mustafa BOZKURT

Kapak-Tasarım
Lütfü Karaağaç

Kasım 2012

ISBN:978-975-8573-11-0

Baskı: İnönü Üniversitesi Matbaası

İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalının düzenlemiş olduğu bu sempozyumun bildirilerinin, müzakerelerinin ve sempozyum esnasında yapılan genel müzakereler kapsamında ileri sürülen görüşlerin sorumluluğu tebliğ ve müzakerecilerindir. Sempozyum kitapçığında yayınlanan görüşler İnönü Üniversitesi'ni ve İ.Ü. İlahiyat Fakültesi'ni temsil etmez. Tebliğ ve müzakereler, kaynak gösterilmek şartıyla sadece iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir.

2012- MALATYA

Yüksek Lisans ve Doktora Çalışmaları İle İlgili Bazı Mülahazalarım

Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ*

Muhterem hocalarım ve dostlarım...

Lisans üstü çalışmalar hakkında bazı mülahazalarımı müstesna kelam camiasıyla paylaşmak istiyorum. Bu mülahazalarımın bir sesli düşünme olarak algılanması ve bu konudaki görüşlerin ilerideki kelam koordinasyon toplantılarında hatırlanması ve tartışılması dileğim ile...

Kelam ilmi 1400 yıllık geçmişi olan bir bilim dalıdır. Bu, kelamın 1400 yıllık tarihi bir birikime sahip olduğu anlamına gelir. Kelam alanında yapılan çalışmaların çoğu haklı olarak anılan tarihi birikimi anlamaya, anlamlandırma ve günümüz şartlarında nasıl okunması gerektiği hususuna odaklanmaktadır. Bugüne kadar yapılan ürünler incelendiğinde ister konu, ister şahıs isterse kurum/mezhep şeklinde bir çalışma olsun, yapılacak çalışmalarda iki yöntem izlenmesi söz konusu olmuştur.

1. Baştan Birinci el kaynaklara gidilmesi

Bu yönetime göre çalışmanın başında birinci el kaynaklar okunduktan ve konuyla ilgili zihinde bir fikir oluştuktan sonra ikinci veya üçüncü el kaynaklara/çalışmalara gidilerek değerlendirme yapılır ve buna göre tez ortaya konmaya çalışılır. Örnek vermek gerekirse, tarihi bir şahsiyet olan Bakıllanî'yi çalışacak araştırmacının öncelikle bizzat onun yazdığı eserleri okuması ve onun düşüncesine dair zihninde bir izlenimin oluşması gerekir. Ardından aynı şahıs hakkında yerli veya yabancı yapılmış çalışmalara müracaat edilmesi söz konusu olabilir. Bu çalışmalara müracaat, araştırmacıya kendi izlenimini destekleyip desteklemediğini, yeni bakış açısı getirip getirmediğini kontrol ve kendisinin fark edemediği yeni bulgulara/bilgilere ulaşma imkanını sağlar. Bu tür yöntemde araştırmacı kendi bulgu ve bilgilerini öncelediğinden ve buna göre bir

---

* AİBÜ. İlahiyat Fakültesi Dekanı

değerlendirme yaptığından, sonuçta şahsiyetli/özelliikli/orijinal bir çalışmanın ortaya çıkması söz konusu olur.

Bu yöntemle okumada, tarihi hiyerarşiye dikkat etmekte yarar vardır. Örneğin bir şahıs çalışılırken eğer mümkünse kitaplarının hayatı sürecinde yazılış tarihine veya hayatının hangi safhasına geldiğine dikkat edilmeli, gençliğinde yazdığı kitap ile olgunluk döneminde yazdığı kitap arasındaki farklar adım adım takip edilmelidir. Eğer bir konu çalışılıyorsa, konuyu ihtiva eden kitapların tarihi hiyerarşisi göz önünde bulundurulmalı, okuma bu sıraya göre yapılmalıdır. Böylece kişinin ya da konunun tarihi gelişimini yakalamak/anlamak söz konusu olur. Ayrıca bu okuma biçimi çalışmaya başlı başına bir orijinallik katar.

2. Günümüzde yazılmış/ortaya konmuş konuyla ilgili eserlerden edinilen bilgi/algı ile birinci el kaynaklara müracaat edilmesi

Bu tür çalışma, başkasının algısı/tasavvuru ile konuya yaklaşmak anlamına geleceğinden daha baştan orijinal olma iddia ve özelliğini yitirmiştir. Söz gelimi yukarıda zikredilen Bakıllanî hakkında günümüzde yazılmış yerli veya yabancı eserleri okuyup onların gözüyle/algısıyla onu tanıdıktan ve anılan algıyı zihnine taşıdıktan sonra okunacak birinci el kaynaklar yani Bakıllanî'nin eserleri daha önce oluşmuş bu algının gölgesinde kalacaktır. Bu okuma bir başka deyişle oluşmuş algıyı tarihi şahsiyet olan Bakıllanî'ye giydirmek anlamına gelir. Her ne kadar tez çalışan araştırmacının bizzat kendisi bazı yeni bulgu/bilgi edinse ve bunları tezine yansıtırsa bile, bunlar daha önce oluşmuş algının gölgesinde kaybolmaya mahkum olacaktır. Bu tür bir yöntemin sağlıklı ve doğru olmadığı açıktır.

Tez çalışması esnasında dikkat edilmesi gereken diğer bazı hususlar

1. Adrese dayalı çalışmadan kaçınılmalıdır. Bunun anlamı, ikinci el kaynaktan bulunan bir bilginin izi sürülerek sadece o kısmın görülmesiyle bir hükme varılması veya kaynak gösterilmesidir.

2. Ulaşılabilme imkanı bulunan birinci el kaynak dururken ikinci el kaynaktan bilgi aktarmak veya sadece ikinci el kaynağa dayanmaktan uzak durulmalıdır.

3. İkinci el kaynağın gönderme yaptığı birinci el kaynaktaki bilgi görüldükten sonra ikinci el kaynağı göstermekten imtina etmek haklı bir tutum sa-

yılmaz. Bu bilimsel adalete ve vicdana sığmaz. Hak sahibine hakkını teslim etmek gerekir.

4. İkinci el kaynak üzerinden birinci el kaynağa gönderme yapmak isabetli değildir. Falan kişinin naklettiğine göre Gazzali şöyle demektedir gibi.

5. Bir konunun veya şahsın günümüzde nasıl anlaşıldığını anlamak bakımından ikinci el kaynaklar da bazen birinci el kaynaklar kadar önemli olabilir. Bu yüzden birinci el kaynakları okuyup şahsi algı elde edildikten sonra mutlaka geçmiş veya çağdaş ikinci el kaynaklara da başvurulması gerekir.

6. Her çalışmanın kendisine göre bir ehemmiyeti vardır. Konuyla ilgili birinci veya ikinci el hiçbir çalışma değersiz görülmemelidir. Ulaşılabildiği ölçüde bütün çalışmalara bakılmalı ve yararlanılmalıdır.

7. Araştırma esnasında sabit fikirlilikten kaçınılmalıdır. Her bulunan bilgi mutlaka değerlendirilmeli ve önceki algının değişmesi/değiştirilmesine imkan ve fırsat tanınmalıdır. Katı ve sabit tutumlardan kaçınılmalıdır. Ancak bu, sürekli fikir değiştirme psikolojisine argo deyimle maymun iştahlılık şekline de dönüşmemelidir.

8. Tez, bulunan bütün bilgilerin doldurulduğu/boca edildiği bir torba değildir. Elde edilen bilgi ve bulgular, belli bir düzen içinde ve belli bir hacimde toparlanmalı ve kompoze edilmelidir. Bu esnada dışarıda kalan bilgiler veya bulgular başka çalışmalarda kullanılmak üzere arşivde tutulmalıdır. *Tez, belli zamanda belli bilgilerin belli bir hacim içinde sunulduğu bir çalışmadır.* Bunun için de zamanın iyi kullanılması, bilgilerin iyi düzenlenmesi ve hacmin iyi hesaplanması gereklidir.

9. Müslüman araştırmacının müsteşriklerin etkisinde kalması da onları yok sayması da aynı oranda tehlikelidir. Bunun için yukarıda önerilen birinci yöntemin tercih edilmesinde yarar vardır. Bir müsteşrik ne diyorsa doğrudur demek ile o ne diyorsa yanlıştır demek aynı şekilde hatalı bir tutumdur. Birinci yöntemin takibi yani birinci el kaynaklardan bilgi edinerek bir sonuca/algıya ulaşılması sonunda artık araştırmacı bütün ikinci el kaynaklara rahat bir şekilde bakabilir. Bu esnada kendi algısı kendisine rehber olacağından, başkasının etkisinde kalması söz konusu değildir. İkinci el kaynaklara bu şekilde bakması araştırmacıyı farklı bakış açılarına veya algılarına götürecektir belki önüne yeni perspektiflerin açılmasına fırsat tanıyacaktır.

10. Çalışmanın muhtevası kadar kompoze edilmesi ve şekli de önemlidir. Bunun için özellikle ilahiyat araştırmacılarının edebi eserleri okumasında yarar vardır. Bunların başında da hikaye ve roman gelmektedir. Maalesef akademik camiamızın bir kısmı, araştırma türü eserlerde edebi dili gereksiz görmek gibi bir yanılğı içindedirler. Bu yüzden de araştırma türü eserler sadece müracaat kaynağı olmak gibi bir talihsizliğe mahkum edilmektedir.

11. Bir bilim dalından/alandan yararlanmak ile o alana girmenin ayırt edilmesinde yarar vardır. Kelamcı her alandan yararlanır ve bunda bir sakınca görmez, ancak kendi alanını/zihniyetini terk ederek başka alanlara girmesi/onların zihniyetini benimsemesi, kendisini ve alanını inkar anlamına gelir. Bunun anlamı, Mevlana'nın "bir sufi pergel gibidir, bir ayağı şeriatıta sabit, diğer ayağı ile bütün bir aleml dolaşır" istiaresinde olduğu gibi bir kelamcı bir aşağı ilk ve öncelikli kaynakları Kur'an ve Sünnet olan kelam ilminde/zihniyetinde sabit olmak üzere bütün alanlardan yararlanan bir şahsiyettir.

12. Kelamcı batıda oluşmuş bölgesel/lokal problemleri Müslüman topluma taşıyıp tartışmaktan kaçınmalıdır. Çünkü kelamcının öncelikli görevi İslam inancını izah etmek ve savunmaktadır. Batının yerel sorunlarını ve tartışma konularını bilgiçlik adına veya muhtemel tehlike varsayarak tartışmaya açmak, kendi yerel ve alan sorunlarımızı ıskalamanın yanında fuzuli işlerle uğraşmak anlamına gelir. Tabi ki, hızlı iletişim çağında bütün sorunlar kolaylıkla bir yerden bir yere taşınmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki, bütün bunlara rağmen bazı sorunlar hala yerel/bölgesel ve belli kültürlere aittir. Basın ve yayın organlarına bakıldığında ülkeler ve bölgeler arasındaki haber önceliklerindeki farklar bunun en önemli göstergesidir. Ancak bu sorunlarla örneğin din bilimleri uzmanları ilgilenebilir. Kelamcı bu sorunlarla ancak pratik anlamda yerel sorun olma vasfı kazanmasıyla ilgilenir. Bu sorunlarla da, din bilimleri yöntemiyle değil, bizzat tarihi köklere dayanan kelam yöntem ve zihniyeti ile ilgilenmek ve bunlara o şekilde yaklaşmak elzemdir.

Selam ve hürmetle...

Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ: Evet, ben de teşekkür ediyorum Sayın Dekan'a, şimdi Çağfer bey ifade edince benim de aklıma geldi. Dekanlarımız burada zannediyorum bir dekanlar toplantısında bu ders içerikleriyle ilgili bir görev

taksimi de yapılmış. Acaba lisans üstü ile ilgili de böyle bir şey var mı onu bilemiyorum. Saffet bey onu belki bilir yani böyle bir çalışma yapılıyorsa bizim herhangi bir mesai harcamamıza gerek yok ama yoksa belki bizde en azından boşlukları doldurmak umuduyla çalışabiliriz. Bana bir arkadaş her bir anabilim dalı düzeyinde böyle taksim edildiğini fakültelere işte şu fakülte kelamı hazırlasın şu fakülte hadisi şu fakülte islam tarihini gibi böyle bir bilgi gelmişti. Lisans üstü yok herhalde burada. Evet peki. Yani dekanlarımız yani zannediyorum ki YÖK de bu ihtiyacın farkında böyle bir çalışma yapılıyor. Ama eğer Sosyal Bilimler düzeyinde böyle bir çalışma yoksa benim kanaatim hem yüksek lisans için hem de doktora için bir defa yeterlikler ve içeriklerin ayrı ayrı tespit edilip karşılaştırılması gerekiyor. Aksi takdirde zaten biraz uçurum vardı bundan sonra daha büyükte bir uçurum olacak ve tamamen yönetici hocanın yani kişisel inisiyatifine kalmış bir durum olacak. Bu nedenle hoca da temas etti bu ders yeterlikleri ve ders içerikleriyle ilgili bir çalışma alanı gözüküyor. Yine hocadan tabi bu araştırma teknikleri diye bir dersimiz var ama o tamamen teknik bir şey ama yöntem araştırma metodolojisi bu ilmi araştırmalarda herhalde çok önemli bir husus. Bu nedenle araştırmaya başlamadan araştırma yöntemini herhalde kavratmak gerekiyor. Yani buna da dikkat çekmek istedim. Ve bu tespitlerden sonra üçüncü konuşmamız Prof. Dr. Abdulgaffar ASLAN buyurun efendim...